МІЖНАРОДНЫ КАМІТЭТ ПА РАССЛЕДАВАННІ КАТАВАННЯЎ У БЕЛАРУСІ

«САРДЭЧНА ЗАПРАШАЕМ У ГЕСТАПА»:

Катавальня ГУБАЗіКа ў асобах

[redacted]

[redacted]

©Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі, 2024

ЗМЕСТ

01 Уводзіны 03

02 Метадалогія даследавання 06

03 Аляксандр Алёкса: аналіз датычнасці да катаванняў і злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье 07

Роля ў сістэме рэпрэсій 07

Аналіз злачынстваў

Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых 08

Удзел у «гучных справах» 10

Юрыдычны аналіз злачынстваў 11

Міжнародныя санкцыі 13

Выснова 14

04 Валерый Высоцкі: аналіз датычнасці да катаванняў і злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье 14

Роля ў сістэме рэпрэсій 15

Аналіз злачынстваў

Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых 15

Удзел у «гучных справах» 19

Юрыдычны аналіз злачынстваў 21

Міжнародныя санкцыі 22

Выснова 22

05 Іван Тарасік: аналіз датычнасці да катаванняў і злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье 23

Роля ў сістэме рэпрэсій 23

Аналіз злачынстваў

Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых 24

Удзел у «гучных справах» 26

Юрыдычны аналіз злачынстваў 28

Міжнародныя санкцыі 29

Выснова 29

06 Заканчэнне 30

УВОДЗІНЫ

Сілавікі ГУБАЗіКа на вуліцы Рэвалюцыйнай у Мінску. Фота: reform.by

У жніўні 2020 года Беларусь апынулася ў цэнтры палітычнага крызісу, выкліканага масавымі пратэстамі з нагоды сфальсіфікаваных прэзідэнцкіх выбараў. Рэпрэсіі, якія ў адказ на мірныя пратэсты беларусаў учыніў рэжым Лукашэнкі, сталі адной з самых трагічных старонак у сучаснай гісторыі Беларусі.

Масавыя палітычныя пераследы, затрыманні, катаванні і гвалт з боку сілавікоў сталі ўжывацца да ўсіх нязгодных з вынікамі выбараў беларусаў, якія заяўлялі пра гэта публічна.

Адной з самых рэпрэсіўных структураў, якія адказваюць за такія дзеянні, з'яўляецца Галоўнае ўпраўленне па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй (далей – ГУБАЗіК). Па сутнасці, гэты орган стаў адным з галоўных інструментаў палітычных рэпрэсій.

За апошнія некалькі гадоў ГУБАЗіК і яго супрацоўнікі сталі вядомыя сваёй асаблівай жорсткасцю, сістэматычнымі парушэннямі правоў і свабодаў грамадзянаў, ужываннем катаванняў і іншымі жорсткімі метадамі ўздзеяння на затрыманых, якія падрабязна апісаныя ў справаздачы Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі (далей – МК). «ГУБАЗіК – карны падраздзел рэжыму па барацьбе з іншадумствам»[1] .

Вось толькі некаторыя цытаты са сведчанняў пацярпелых, задакументаваныя МК, якія даюць уяўленне пра маштабы гвалту, здзейсненага гэтым органам:

«...я адмовіўся падпісваць прызнанні, мне начапілі электроды на рукі і сталі мяне біць. Электрычны ток быў настолькі моцным, што я страціў прытомнасць. Але як толькі я прыходзіў у сябе, яны працягвалі катаваць мяне далей. Пасля гэтага я пагадзіўся на ўсё, што яны мне сказалі».

(Сведчанне аднаго з былых палітзняволеных, які перажыў катаванні ў 2020 годзе).

«Яны нас душылі, надзявалі на галаву пакет, кідалі на падлогу, наступалі нагамі на грудзі... Я адчуваў, як мне не хапае паветра, але не мог нічога зрабіць. Білі ў жывот, па твары, прымушалі стаяць на каленях, пагражалі, што калі я не скажу, хто арганізоўваў пратэсты, то згвалцяць міліцэйскай дубінкай».

(Са сведчанняў актывіста, затрыманага падчас пратэстаў у пачатку 2021 года).

1 СПРАВАЗДАЧА МІЖНАРОДНАГА КАМІТЭТА ПА РАССЛЕДАВАННІ КАТАВАННЯЎ У БЕЛАРУСІ «ГУБАЗІК – КАРНЫ ПАДРАЗДЗЕЛ РЭЖЫМУ ПА БАРАЦЬБЕ З ІНШАДУМСТВАМ».

«Калі мяне прывезлі ў ГУБАЗіК, яны адразу пачалі мяне збіваць. Гэта было невыносна. Яны білі мяне па галаве, нагах, руках... У нейкі момант у мяне не засталося сілаў нават крычаць. Уся падлога была ў крыві... Потым яны зачынілі мяне ў цёмным пакоі і казалі, што я павінен казаць, што ад мяне хочуць пачуць, інакш не выйду. У нейкі момант мне здалося, што я сышоў з розуму. Яны не давалі мне спаць, увесь час крычалі, білі, а потым прапанавалі выбар: або я ўсё расказваю, або мяне заб'юць».

(Сведчанне аднаго з былых палітзняволеных, які перажыў катаванні ў 2020 годзе).

Будынак ГУБАЗіКа па адрасе: вуліца Рэвалюцыйная, 3 у Мінску – месца, дзе вытанчана катуюць беларусаў.
Фота: TUT.BY

Гэтыя і іншыя сведчанні пацвярджаюць, што сілавікі з ГУБАЗіКа ўжываюць метады, накіраваныя на знішчэнне чалавечай годнасці і фізічнае знішчэнне. Усё гэта адбывалася з ухвалы і непасрэднага дазволу самаабвешчанага «прэзідэнта» Лукашэнкі, менавіта таму супрацоўнікі сілавых ведамстваў у Беларусі адчуваюць сябе беспакарана і парушаюць беларускія і міжнародныя абавязальніцтвы і стандарты.

Затрыманні, катаванні і іншыя акты гвалту сталі часткай сістэмы рэпрэсій, якая пераследавала і працягвае пераследваць не толькі актывістаў, але і звычайных грамадзянаў, якія не падтрымліваюць рэжым.

Праблема, з якой сутыкнуліся гэтыя людзі, заключалася ў тым, што пасля 2020 года ў Беларусі практычна немагчыма было знайсці абарону ў дзяржаўных органах і арганізацыях. Большасць заяваў аб катаваннях і жорсткім абыходжанні была схаваная, а ў завядзенні крымінальных справаў адмоўлена з-за нібыта «адсутнасці складу злачынства».

Складанасць заключаецца і ў тым, што знайсці канкрэтныя доказы злачынстваў і віны сілавікоў не заўсёды магчыма. Найперш, таму што дзеянні таго ж ГУБАЗіКа прыкрываюцца вышэйшымі службовымі асобамі рэжыму, і часта для пацярпелых ад рэпрэсій рызыка даць паказанні ці звярнуцца па дапамогу да праваабаронцаў, а таксама па медыцынскую дапамогу ў дзяржаўныя медустановы занадта вялікая.

Акрамя таго, многія з пацярпелых былі і да гэтага часу вымушаныя хавацца, ратуючыся ад пераследу. Або ж асцерагаюцца даваць паказанні нават праз час – праваабарончыя арганізацыі, у тым ліку і Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі, прызнаныя «экстрэмісцкімі», а за супрацоўніцтва з імі беларусам пагражаюць новыя крымінальныя справы і турэмныя тэрміны.

Тым не менш, нягледзячы на ўсе складанасці, МК прыняў рашэнне даказаць асабістую датычнасць канкрэтных супрацоўнікаў ГУБАЗіКа да злачынстваў, якія яны здзяйснялі ў дачыненні да беларусаў у перадвыбарчы, а таксама паслявыбарчы перыяд 2020 года.

Нашай задачай з'яўляецца не толькі задакументаваць злачынствы, здзейсненыя выканаўцамі злачынных загадаў рэжыму Лукашэнкі, але і даць прававую ацэнку дзеянням, якія прывялі да катаванняў, злачынстваў супраць чалавечнасці і жорсткага абыходжання з людзьмі, здзейсненым канкрэтнымі супрацоўнікамі ГУБАЗіКа.

Кожны выпадак, які мы разгледзелі, утрымлівае, на наш погляд, вельмі важныя сведчанні. Пацярпелыя, якія трапілі пад катаванні і жорсткае абыходжанне, апісваюць жахлівыя метады ўздзеяння ў дачыненні да іх з боку сілавікоў ГУБАЗіКа. Збіццё, пагрозы, прыніжэнні, выкарыстанне электрашокераў, удушэнне, імітацыя кары, прымус да прызнанняў – усё гэта толькі частка арсенала катаванняў, які актыўна выкарыстоўвае ГУБАЗіК у сваёй «працы» на рэжым.

Мы ўсведамляем, што для паспяховага расследавання злачынстваў неабходна ўстанавіць канкрэтных вінаватых і надаць поўны спектр доказаў іх віны.

Таму мэта дадзенага даследавання – не толькі сабраць сведчанні злачынстваў, але таксама зафіксаваць і прааналізаваць дзеянні кожнага датычнага да злачынстваў сілавіка ГУБАЗіКа, вызначыць іх ролю ў рэпрэсіях, правесці прававую ацэнку іх дзеянняў у надзеі, што ў далейшым гэтыя дадзеныя могуць служыць асновай для судовых разбораў. Прытым не толькі ў Беларусі.

На міжнародным узроўні крокі па прыцягненні беларускіх сілавікоў да адказнасці ўжо робяцца. У верасні 2024 года Літва афіцыйна звярнулася ў Міжнародны крымінальны суд (МКС) з просьбай расследаваць магчымыя злачынствы супраць чалавечнасці, здзейсненыя беларускім рэжымам[2]. Гэты крок стаў важным момантам у міжнародным праве, бо Літва, з'яўляючыся дзяржавай-удзельніцай Рымскага статута[3], падала запыт на расследаванне дзеянняў рэжыму Беларусі, нягледзячы на тое, што сама Беларусь не з'яўляецца чальцом МКС.

Літва сцвярджае, што ёсць дастаткова сур'ёзныя падставы меркаваць, што вышэйшыя беларускія палітычныя, праваахоўныя і ваенныя службовыя асобы ўцягнутыя ў цяжкія злачынствы, уключаючы дэпартацыю і пераслед грамадзянаў, а таксама ажыццяўленне іншых актаў гвалту супраць мірных жыхароў. Частка гэтых злачынстваў была здзейсненая і на тэрыторыі Літвы, што надзяляе юрысдыкцыяй МКС па прынцыпе тэрытарыяльнасці.

Мы ўпэўненыя, што толькі шляхам дэталёвага даследавання і сістэмнага падыходу можна будзе ўсталяваць праўду і дабіцца справядлівасці для пацярпелых. Таму ў далейшым, па меры вывучэння новых задакументаваных сведчанняў пацярпелых, матэрыялы і сведчанні дадзенага даследавання працягнуць дапаўняцца новымі фігурамі сілавікоў ГУБАЗіКа і канкрэтнымі доказамі іх віны.

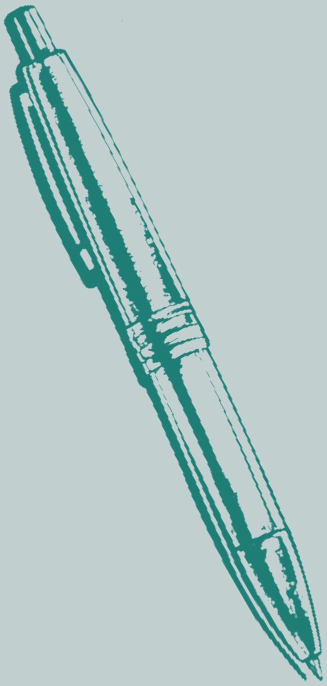

[2] DENVER JOURNAL OF INT'L LAW & POLICY – СПАСЫЛКА НА АРТЫКУЛ, ЯКІ ПАЦВЯРДЖАЕ ЎКАЗАНЫ ФАКТ.
[3] WWW.UN.ORG/RU/LAW/ICC/ROME_STATUTE(R).PDF – ТЭКСТ РЫМСКАГА СТАТУТА МІЖНАРОДНАГА КРЫМІНАЛЬНАГА СУДА.

МЕТАДАЛОГІЯ ДАСЛЕДАВАННЯ

Выкарыстаныя крыніцы:

сведчанні пацярпелых, справаздачы праваабарончых арганізацыяў, міжнародных структураў (у тым ліку ААН, Amnesty International), а таксама матэрыялы СМІ, якія дазваляюць даказаць факты жорсткага абыходжання і катаванняў з боку канкрэтных сілавікоў.

Згодна з Канвенцыяй супраць катаванняў і іншых жорсткіх, бесчалавечных ці прыніжальных для годнасці відаў абыходжання і пакарання

КАТАВАННІ[4] –

гэта «любое дзеянне, якім якой-небудзь асобе наўмысна наносіцца моцны боль або пакута, фізічная або маральная, каб атрымаць ад яе або ад трэцяй асобы звесткі або прызнанні, пакараць яе за дзеянне, якое здзейсніла яна ці трэцяя асоба або ў здзяйсненні якога яна падазраецца, а таксама запалохаць ці прымусіць яе ці трэцюю асобу, ці па любой прычыне, заснаванай на дыскрымінацыі любога характару, калі такі боль ці пакута наносяцца дзяржаўнай службовай асобай ці іншай асобай, якая выступае ў афіцыйнай якасці, ці па іх падбухторванні, ці з іх ведама ці маўклівай згоды. У гэтае азначэнне не ўключаюцца боль ці пакуты, якія ўзнікаюць толькі ў выніку законных санкцыяў, неаддзельныя ад гэтых санкцыяў ці выклікаюцца імі выпадкова».

Спосабы праверкі дакладнасці інфармацыі:

аналіз сведчанняў, крос-праверка дадзеных, выкарыстанне архіўных матэрыялаў, зверка з міжнароднымі базамі дадзеных.

Для правядзення даследавання праваабаронцы Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі падрабязна вывучылі сведчанні 27 задакументаваных пацярпелых ад дзеянняў беларускіх сілавікоў у перыяд пасля жніўня 2020 года, вылучыўшы з іх імёны і прозвішчы канкрэтных выканаўцаў злачынных загадаў, а таксама тых, хто гэтыя загады аддаваў.

Імёны і прозвішчы пацярпелых, задакументаваных Міжнародным камітэтам па расследаванні катаванняў у Беларусі, у адпаведнасці з палітыкай канфідэнцыйнасці і бяспекі ў даследаванні не раскрываюцца.

[4] КАНВЕНЦЫЯ СУПРАЦЬ КАТАВАННЯЎ І ІНШЫХ ЖОРСТКІХ, БЕСЧАЛАВЕЧНЫХ ЦІ ПРЫНІЖАЛЬНЫХ ДЛЯ ГОДНАСЦІ ВІДАЎ АБЫХОДЖАННЯ І ПАКАРАННЯ

АЛЯКСАНДР АЛЁКСА:

аналіз датычнасці да катаванняў і злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье

Аляксандр Алёкса.
Фота: luka.zoneperson

Аляксандр Іванавіч Алёкса – намеснік начальніка 3-га ўпраўлення Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй (ГУБАЗіК) Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі, якое афіцыйна[5] павінна займацца барацьбой з экстрэмізмам, але фактычна выкарыстоўвалася як інструмент прыгнячэння пратэстнага руху пасля выбараў у Беларусі 2020 года. Яго падраздзяленне актыўна ўдзельнічала ў арыштах удзельнікаў пратэстаў, допытах і фальсіфікацыях доказаў іх віны.

Сам Аляксандр Алёкса з'яўляецца ключавой фігурай у сістэме рэпрэсій, а яго дзейнасць суправаджалася шматлікімі парушэннямі правоў чалавека, уключаючы катаванні, прыніжэнні і незаконныя затрыманні.

Вайсковае званне – палкоўнік міліцыі.

Роля ў сістэме рэпрэсіяў

Падчас даследавання праваабаронцам МК удалося высветліць, якія абавязкі ў структуры ГУБАЗіКА Аляксандр Алёкса выконваў у перыяд з 2020 па 2024 год.

- *Кантроль аперацый па затрыманнях і фабрыкацыі абвінавачанняў;*
- *Удзел у планаванні і ажыццяўленні рэпрэсій супраць грамадскіх актывістаў;*
- *Каардынацыя аператыўных мерапрыемстваў супраць пратэстоўцаў;*
- *Арганізацыя і кантроль допытаў з ужываннем катаванняў;*
- *Удзел у запалохванні затрыманых і іх сем'яў;*
- *Сістэматызацыя ілжывых абвінавачанняў;*
- *Правядзенне інфармацыйных аперацый, якія ўключаюць здымку «пакаянных відэа».*

Да гэтых высноваў праваабаронцы МК прыйшлі, прааналізаваўшы матэрыялы задакументаваных сведчанняў пацярпелых. Цытаты вытрымак іх сведчанняў таксама будуць прадстаўленыя ў дадзеным даследаванні.

[5] СПАСЫЛКА НА СТАРОНКУ Ў ВІКІПЕДЫІ «ГАЛОЎНАЕ ЎПРАЎЛЕННЕ ПА БАРАЦЬБЕ З АРГАНІЗАВАНАЙ ЗЛАЧЫННАСЦЮ І КАРУПЦЫЯЙ».

Аналіз злачынстваў

1. Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых

Беларускія сілавікі прымяняюць перцавы газ супраць пратэстуючых. Фота: Viktor TolochkoSputnikdpapicture alliance

Пасля выбараў 2020 года ГУБАЗіК, у тым ліку падраздзяленне пад кіраўніцтвам Алёксы, быў задзейнічаны ў масавых затрыманнях і допытах удзельнікаў пратэстаў. Як мы высветлілі, часцей за ўсё ў сваёй «працы» супрацоўнікі 3-га ўпраўлення выкарыстоўвалі метады, разлічаныя на фізічнае і псіхалагічнае прыгнячэнне затрыманых. Гэтую інфармацыю пацвярджаюць пацярпелыя, чые сведчанні мы задакументавалі.

Фізічны гвалт

Фізічны гвалт быў адной з асноўных тактык, якія ўжываюцца сілавікамі ГУБАЗіКа пад кіраўніцтвам Алёксы. Сярод іх:

- *Збіццё дубінкамі;*
- *Выкарыстанне электрашокераў;*
- *Удары па целе нагамі і кулакамі, якія выклікаюць траўмы;*
- *Састрыганне валасоў.*

Сведчанні пацярпелых:

«Нас выводзілі з аўтобусаў уначы. Хто ледзьве варушыўся ці не мог ісці там, напрыклад... быў збіты, дрэнна сябе адчуваў – таго білі. Алёкса крычаў: “Зрабіце яго ціхім”. Гэта значыць, што трэба збіць гэтага чалавека да страты прытомнасці».

«Білі дубінкамі па нагах, прымушалі стаяць на каленях у ледзяной вадзе. Алёкса назіраў за ўсім гэтым і паказваў куды біць. Па спіне там, нагах, рэбрах... Быў яшчэ адзін хлопец – айцішнік – у яго былі доўгія валасы. Ну як доўгія, завязаныя гумкай у хвост невялікі. Яны з яго рэальна здзекаваліся. Называлі підарам, білі больш, чым астатніх. Ён нават супраціўляцца не мог ужо. Потым, ужо пазней, я ўбачыў яго з абрэзанымі валасамі. Гэта зрабілі яны».

«Пасля кожнай адмовы падпісаць іх дакументы мяне білі. Алёкса ім (маецца на ўвазе сілавікам, якія збівалі пацярпелага па загадзе Алёксы – заўв. рэд.) сказаў: “Зламаецца, гэта пытанне часу”».

Псіхалагічны ціск

А менавіта:

- *інсцэніроўкі кары;*
- *запалохванне сваякоў;*
- *пагрозы сексуалізаваным гвалтам;*
- *прыніжэнні.*

Сведчанні пацярпелых:

«Яны сказалі, што знойдуць маіх дзяцей і прывязуць іх у тое самае месца. Алёкса пры гэтым стаяў і смяяўся. А потым сказаў, што выдатна ведае, па якой дарозе з працы вяртаецца мая жонка, а па якой – дачка са школы».

«...усё ў крыві было. Я ім сказаў: “Лепш дабіце адразу”. Зайшоў іх галоўны (Алёкса – заўв. рэд.) і сказаў: “Зрабіце так, каб ён

пачаў гаварыць”. Той, які тоўсты, пачаў нацягваць на дубінку прэзерватыў і расказваць, як і куды мне яе зараз засунуць... Ну, зразумела, так?»

«Білі мяне электрашокерам па вушах, прымушаючы прызнацца ў арганізацыі акцый пратэсту. Алёкса быў там і глядзеў, як гэта адбываецца».

«Мне завязалі вочы і сказалі, што зараз будуць расстрэльваць. Алёкса паказваў, што ім рабіць. Думаў, што я засцу, але мне ўжо было похуй. Я змірыўся, што жывы адтуль не выйду».

Прымус да запісу «пакаяннага» відэа і дачы ілжывых паказанняў

Затрыманых прымушалі здымацца ў пакаянных відэа пад пагрозай гвалту.

«Алёкса ім сказаў: “Спыніцеся, ён падпісаў”. Але хоць ён сам не біў, гэта менавіта ён загадаў гэтым звярам мясіць мяне некалькі гадзінаў... Садысты».

«Яны прымусілі мяне казаць на камеру, што я тэрарыст. Пасля гэтага Алёкса задаволена сказаў: “Вольны”. Ну і ўсё, пасля гэтага мяне ўжо не білі. Дабіліся, чаго хацелі».

Мэтанакіраваны пераслед

Алёкса і яго падраздзяленне выкарыстоўвалі сістэму сачэння і збору інфармацыі дзеля выяўлення актывістаў. У тым ліку гэта ўключала пранікненне ў кола зносінаў падазраваных і ўжыванне аператыўных метадаў ціску.

Да прыкладу, для сачэння[6] за анархістам Мікалаем Дзядком у метро сілавікі выкарыстоўвалі праграму KiPod. Каб выявіць «непажаданага», ГУБАЗіК сачыў за знаёмай Дзядка. Той перыядычна сустракаўся з ёй у Мінску. Усе гэтыя падрабязнасці сталі вядомыя супрацоўнікам By_Pol. Гэтая ж ініцыятыва пацвярджае ўдзел Алёксы ў аперацыі па затрыманні актывіста.

Прыклад дзейнасці ГУБАЗіКа. 6 верасня 2020 года яго экс-кіраўнік Мікалай Карпенкоў асабіста разбіў дубінкай акно кавярні O’Petit, у якой ад самавольства сілавікоў хаваліся пратэстуючыя. Фота: Onliner.by

Незаконныя затрыманні і выкраданні

Аляксандр Алёкса быў непасрэдным кіраўніком шэрагу аперацый па масавых затрыманнях. Супрацоўнікі 3-га ўпраўлення ГУБАЗіКа затрымлівалі грамадзянаў без прад'яўлення абвінавачанняў, збівалі іх проста на месцы.

[6] СТОП-КАДРЫ, ШТО ПАЦВЯРДЖАЮЦЬ САЧЭННЕ ЗА АКТЫВІСТАМ МІКАЛАЕМ ДЗЯДКОМ, ЯКІМ, ПАВОДЛЕ ЗВЕСТАК BY_POL, У ТЫМ ЛІКУ КІРАВАЎ АЛЁКСА.

Сведчанні пацярпелых:

«Мяне выцягнулі з аўтобуса на прыпынку і пачалі збіваць проста на вачах ва ўсіх. Ужо на Рэвалюцыйнай з'явіўся Алёкса і сказаў: "Калі не прызнаешся, што ўдзельнічаў у пратэстах, мы зробім усё, каб ты пашкадаваў пра сваё жыццё"».

«Яны ўварваліся ў кватэру без ордэра, збілі майго мужа, звязалі і павезлі. Нам не сказалі, куды яго забіраюць. Пазней мы даведаліся, што гэта быў ГУБАЗіК, а працэсам кіраваў Алёкса».

Дапушчэнне невыносных умоваў утрымання затрыманых

У прыватнасці:

- *Адсутнасць ежы і вады;*
- *Халодныя камеры, антысанітарыя.*

Сведчанні пацярпелых:

«Мы не маглі спаць, нас трымалі ў холадзе без ежы. Часам да нас заходзіў іх галоўны (з кантэксту сведчання зразумела, што гаворка ідзе пра Алёксу – заўв. рэд.) і казаў, што мы нічога не даб'емся, і нашыя лялькаводы нас кінулі. Ён прыходзіў і кпіў з нас».

«Мы так гадзіны тры стаялі, на каленях, без вады і прыбіральні. Тыя, хто падалі ад стомы, атрымлівалі ўдары па галаве. Алёкса паказваў, хто павінен быць пакараны».

2. Удзел у «гучных» справах

Справа анархіста Мікалая Дзядка

Зыходзячы са сведчанняў анархіста Мікалая Дзядка, разам з іншым сілавікамі ГУБАЗіКа – у тым ліку з Іванам Тарасікам – Аляксандр Алёкса кіраваў катаваннямі. У судзе Мікалай Дзядок расказаў, што яго душылі падушкай, засоўвалі бутэльку ў рот, збівалі, жорстка дапытвалі і катавалі.

Як распавёў сам пацярпелы, яго катавалі супрацоўнікі спецыяльнага атрада хуткага рэагавання (далей – САХР). Вось некалькі цытатаў з яго сведчанняў[7]:

«Мяне білі дубінкамі, прыкладвалі электрашокер да шыі. Алёкса асабіста казаў мне, што я "ніколі не выйду", калі не выканаю іх патрабаванні».

«Пасля чацвёртага ці пятага збіцця я даў пароль ад жорсткага дыска. Запісалі яго на аркушы паперы, але кампутарнік яго няправільна ўвёў, і мяне пачалі біць зноў. Адна рука ў мяне была адшпіленая [ад кайданкоў], я спрабаваў ёй закрывацца, мне адбілі некалькі пальцаў».

[7] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «НАША НІВА» СА СВЕДЧАННЯМІ АНАРХІСТА МІКАЛАЯ ДЗЯДКА, У ЯКІХ ЁН ЗГАДВАЕ АЛЯКСАНДРА АЛЁКСУ.

«...я паспрабаваў завязаць з супрацоўнікамі размову, пытаўся, навошта ім мяне біць. Алёкса адказаў, што я ім ужо не патрэбны, бо я “адпрацаваны матэрыял”»

Як расказаў[8] у судзе Мікалай Дзядок, у выніку катаванняў і збіцця, якія праходзілі пад кіраўніцтвам Алёксы, ён даў ілжывыя паказанні супраць сябе і пагадзіўся запісаць «пакаяннае» відэа.

Справа «рэйкавых партызанаў»

Антываенныя актывісты, вядомыя як «рэйкавыя партызаны»[9], падазраваліся ў пашкоджанні чыгуначнай інфраструктуры ў межах пратэсту супраць вайны ва Украіне. Сілавікі ГУБАЗіКа, уключаючы Алёксу, жорстка катавалі затрыманых. Праваабаронцы задакументавалі выпадкі ўжывання да «рэйкавых партызанаў» катаванняў, уключаючы збіццё дубінкамі, утрыманне ў стрэсавых позах і пагрозы расправай.

«Нас прывезлі ў будынак ГУБАЗіКа, білі шокерамі, а аднаму стрэлілі ў калена, каб зламаць. Алёкса назіраў за ўсім гэтым, ухваляў дзеянні супрацоўнікаў і пагражаў нам смерцю».

3. Юрыдычны аналіз злачынстваў

Дзеянні Аляксандра Алёксы парушаюць як беларускія законы, так і міжнароднае крымінальнае права, што патрабуе расследавання і прыцягнення да адказнасці.

Парушэнні заканадаўства Рэспублікі Беларусь

Паводле ацэнак праваабаронцаў, да крымінальнай адказнасці ў Беларусі намесніка начальніка 3-га ўпраўлення Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй (ГУБАЗіК) Міністэрствы ўнутраных спраў Беларусі Аляксандра Алёксу неабходна прыцягнуць адразу па некалькіх крымінальных артыкулах:

ч. 2 артыкула 424 КК РБ[10] (Наўмыснае насуперак інтарэсам службы здзяйсненне службовай асобай з карыслівай ці іншай асабістай зацікаўленасці дзеянняў з выкарыстаннем сваіх службовых паўнамоцтваў, якое прывяло да нанясення шкоды ў буйным памеры або істотнай шкоды правам і законным інтарэсам грамадзянаў або дзяржаўным або грамадскім інтарэсам злоўжыванне ўладай або службовымі паўнамоцтвамі);

Артыкул 426 КК РБ[11] (Перавышэнне ўлады ці службовых паўнамоцтваў) за прамое ўжыванне гвалту, а таксама загады, якія парушаюць правы затрыманых і выходзяць за межы правамоцтваў супрацоўнікаў МУС.

[8] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «МЕДЫЯЗОНА» ПРА ПАДРАБЯЗНАСЦІ СПРАВЫ АНАРХІСТА МІКАЛАЯ ДЗЯДКА.
[9] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ» ПРА ПАДРАБЯЗНАСЦІ СПРАВЫ «РЭЙКАВЫХ ПАРТЫЗАНАЎ».
[10] ЗМЕСТ Ч. 2 АРТЫКУЛА 424
[11] ЗМЕСТ АРТЫКУЛА 426 КК РБ·

Артыкул 128 КК РБ[12] (Злачынствы супраць бяспекі чалавецтва) за незаконнае ўтрыманне ў зняволенні, катаванні ці акты жорсткасці, якія здзяйсняюцца ў сувязі з палітычнымі перакананнямі грамадзянскага насельніцтва.

ч. 2 арт. 147 КК РБ[13] (Наўмыснае нанясенне цяжкага цялеснага пашкоджання) за нанясенне пашкоджання, небяспечнага для жыцця, або якое пацягнула за сабой страту зроку, маўлення, слыху, якога-небудзь органа або страту органам яго функцый, перапыненне цяжарнасці, псіхічны разлад (захворванне), іншы разлад здароўя, злучаны са стойкай стратай агульнай працаздольнасці не менш чым на адну траціну, або выклікала разлад здароўя, звязаны з траўмай костак шкілета, на тэрмін звыш чатырох месяцаў, або якое выявілася ў непазбыўным знявечанні твару або шыі, здзейсненае па матывах палітычнай ці ідэалагічнай варожасці.

Магчымае пакаранне: санкцыі па дадзеных артыкулах у Беларусі прадугледжваюць пакаранне аж да пажыццёвага пазбаўлення волі.

Парушэнне міжнародных нормаў

- *Дзеянні Алёксы падпадаюць пад парушэнне артыкула 7 Рымскага статута Міжнароднага крымінальнага суда, які кваліфікуе сістэматычнае ўжыванне катаванняў, іншыя бесчалавечныя дзеянні аналагічнага характару, якія заключаюцца ў наўмысным нанясенні моцных пакутаў або сур'ёзных цялесных пашкоджанняў або сур'ёзнай шкоды псіхічнаму або фізічнаму здароўю, зняволенне ў турму або іншае жорсткае пазбаўленне фізічнай свабоды ў парушэнне асноватворных нормаў міжнароднага права, пераслед, як злачынствы супраць чалавечнасці.*

Нягледзячы на тое, што Беларусь не з'яўляецца ўдзельнікам Рымскага статута, універсальная юрысдыкцыя дазваляе праследаваць парушальнікаў за злачынствы супраць чалавечнасці незалежна ад месца іх здзяйснення. Акрамя таго, Беларусь у далейшым можа прызнаць юрысдыкцыю Міжнароднага крымінальнага суда, распаўсюдзіўшы яе на злачынствы, здзейсненыя рэжымам у мінулым. Такія прэцэдэнты ўжо вядомыя.

Напрыклад, у 1998 годзе ў Лондане за злачынствы супраць чалавечнасці па запыце іспанскага суддзі быў арыштаваны[14] былы чылійскі дыктатар Аўгуста Пінагэт. Слуханні ў Лондане па ягонай справе доўжыліся 16 месяцаў, у іх удзельнічалі 100 адвакатаў і 16 суддзяў.

А ў 2020-м годзе ў Германіі былі разгледжаны справы аб катаваннях у Сірыі. Тады сірыйскіх чыноўнікаў і экс-

[12] ЗМЕСТ АРТЫКУЛА 128 КК РБ
[13] ЗМЕСТ Ч. 2 АРТЫКУЛА 146 КК РБ
[14] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «РАДЫЁ СВАБОДА» ПРА АРЫШТ І СУДОВУЮ СПРАВУ АЎГУСТА ПІНАЧЭТА.

-супрацоўнікаў сірыйскіх спецслужбаў асудзілі[15] за ўжыванне катаванняў у турмах.

- *Дзеянні Алёксы і яго каманды сведчаць пра спланаваны характар катаванняў, што ўзмацняе абвінавачанне ў злачынствах супраць чалавечнасці і сведчыць пра парушэнне арт. 5 Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека[16], у якой сказана, што «ніхто не павінен падвяргацца катаванням ці жорсткім, бесчалавечным ці зневажальным для годнасці абыходжанню і пакаранню».*
- *Таксама дзеянні Алёксы падпадаюць пад парушэнне Канвенцыі ААН супраць катаванняў і іншых жорсткіх, бесчалавечных ці прыніжальных для годнасці відаў абыходжання і пакарання[17].*
- *Яму ж могуць прад'явіць і парушэнне Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах[18]. Як мінімум, Алёкса парушыў артыкулы аб забароне катаванняў і жорсткага абыходжання, а таксама права на справядлівае судовае разбіральніцтва. За незаконнае затрыманне і пазбаўленне волі дзеянні Алёксы падпадаюць і пад артыкул 9 Пакта.*

Так супрацоўнікі ГУБАЗіКа хаваюць свае твары падчас судоў. Фота: TUT.BY

Магчымае пакаранне: ад працяглага турэмнага тэрміна да пажыццёвага зняволення. Адпавядае нормам нацыянальнага заканадаўства краінаў, якія могуць ужываць універсальную юрысдыкцыю.

Міжнародныя санкцыі

Нам удалося высветліць, што Аляксандр Алёкса ўжо ўключаны ў санкцыйны. «чорны спіс»[19] ЕС за ўжыванне катаванняў і збіццё мірных дэманстрантаў. Гэтыя санкцыі ўключаюць забарону на ўезд у краіны ЕС і замарозку ўсіх актываў, якія знаходзяцца на тэрыторыі Еўрапейскага Саюза.

Міністэрства фінансаў ЗША ўключыла Алёксу ў спіс[20] асобаў, супраць якіх уведзеныя персанальныя санкцыі. Яго дзеянні класіфікаваныя як «грубыя парушэнні правоў чалавека, уключаючы ўжыванне гвалту да палітычных зняволеных». Гэтыя меры адлюстроўваюць міжнародную ацэнку ролі Алёксы ў палітычных рэпрэсіях. Санкцыі накіраваныя на ізаляцыю фігурантаў рэжыму Лукашэнкі і спыненне іх удзелу ў міжнароднай эканамічнай дзейнасці.

У цяперашні час актывісты і праваабарончыя арганізацыі працягваюць дамагацца ўнясення Алёксы ў дадатковыя санкцыйныя спісы і магчымасці завядзення крымінальных справаў супраць Алёксы на падставе заяваў пацярпелых, уключаючы выкарыстанне нормаў універсальнай юрысдыкцыі.

Ёсць інфармацыя пра тое, што ў Вялікабрытаніі ў дачыненні да Алёксы ўведзеныя абмежаванні на паездкі, а таксама фінансавыя меры, накіраваныя на прадухіленне карыстання фінансавымі рэсурсамі ў брытанскіх банках.

[15] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «DW» ПРА НЯМЕЦКІ СУДОВЫ ПРАЦЭС ПРА КАТАВАННІ Ў СІРЫІ.
[16] ТЭКСТ УСЕАГУЛЬНАЙ ДЭКЛАРАЦЫІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА.
[17] ТЭКСТ КАНВЕНЦЫІ СУПРАЦЬ КАТАВАННЯЎ І ІНШЫХ ЖОРСТКІХ, БЕСЧАЛАВЕЧНЫХ ЦІ ПРЫНІЖАЛЬНЫХ ДЛЯ ГОДНАСЦІ ВІДАЎ АБЫХОДЖАННЯ І ПАКАРАННЯ.
[18] ТЭКСТ МІЖНАРОДНАГА ПАКТА АБ ГРАМАДЗЯНСКІХ І ПАЛІТЫЧНЫХ ПРАВАХ.
[19] МАТЭРЫЯЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «DW» ПРА ЎНЯСЕННЕ НОВАГА ПАКЕТА САНКЦЫЯЎ У ДАЧЫНЕННІ ДА БЕЛАРУСІ РАДАЙ ЕС.
[20] МАТЭРЫЯЛ РУСКАЙ СЛУЖБЫ «ГОЛАСУ АМЕРЫКІ» ПРА БУЙНАМАШТАБНЫЯ САНКЦЫІ Ў ДАЧЫНЕННІ ДА БЕЛАРУСІ, У ЯКІМ ЗГАДВАЕЦЦА АЛЁКСА.

Выснова

На падставе юрыдычнага аналізу і сведчанняў пацярпелых, дзеянні Аляксандра Алёксы могуць быць кваліфікаваныя як злачынствы супраць чалавечнасці. Прыцягненне вінаватага да адказнасці можа адбыцца з дапамогай універсальнай юрысдыкцыі шляхам разгляду справы Міжнародным крымінальным судом або створаным у будучыні трыбуналам, альбо нацыянальным беларускім судом.

Нягледзячы на тое, што Алёкса на дадзены момант працягвае займаць кіруючыя пасады ў сістэме сілавых структураў Беларусі, міжнародная праваабарончая супольнасць працягвае актыўна сачыць за ягонай дзейнасцю, збіраючы доказы яго дзеянняў для далейшага прыцягнення да адказнасці.

ВАЛЕРЫЙ ВЫСОЦКІ:

аналіз датычнасці да катаванняў і іншых злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье

Валерый Высоцкі.
Фота: luka.zoneperson

Высоцкі Валерый Валянцінавіч – супрацоўнік [21] Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй (ГУБАЗіК) Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь. Старэйшы оперупаўнаважаны па асабліва важных справах першага аддзела трэцяга ўпраўлення ГУБАЗіКа.

Нам удалося высветліць, што Высоцкі нарадзіўся і вырас у Беларусі, яго кар'ера ў праваахоўных органах была звязаная з доўгім знаходжаннем у сілавых структурах.

З прыходам у ГУБАЗіК, яго ўплыў сярод калег і ў кіраванні сілавымі аперацыямі рэзка ўзрос. Як ключавая фігура ён каардынаваў дзеянні сілаў, накіраваных на арышты, допыты і масавыя затрыманні па палітычных матывах. Падчас даследавання высветлілася, што ён таксама прымаў непасрэдны ўдзел у планаванні аперацый, накіраваных на нейтралізацыю апазіцыі. У прыватнасці, удзельнічаў у аператыўных пасяджэннях і прыняцці ключавых рашэнняў, якія датычацца ўжывання катаванняў супраць нязгодных з

[21] СПАСЫЛКА НА СТАРОНКУ З ДАДЗЕНЫМІ СІЛАВІКА, ЯКІЯ БЫЛІ АПУБЛІКАВАНЫЯ Ў МЕЖАХ ДЗЕЯННЯЎ СУПЕРНІКАЎ РЭЖЫМУ ЛУКАШЭНКІ ПА ВЫКРЫЦЦІ ДАТЫЧНЫХ ДА ЗЛАЧЫНСТВАЎ СУПРАЦЬ ЧАЛАВЕЧНАСЦІ І КАТАВАННЯЎ ПАСЛЯ ЖНІЎНЯ 2020 ГОДА.

рэжымам.

Адным з ключавых аспектаў працы Высоцкага ў ГУБАЗіК была яго здольнасць каардынаваць дзеянні з іншымі сілавымі структурамі і спецслужбамі, такімі як АМАП і ўнутраныя войскі. Высоцкі актыўна ўзаемадзейнічаў з гэтымі падраздзяленнямі, арганізуючы сумесныя аперацыі па прыгнячэнні пратэстаў. Яго роля ў гэтых аперацыях заключалася не толькі ў арганізацыі арыштаў, але і ў кіраванні месцамі ўтрымання затрыманых.

Таксама Высоцкі вядомы тым, што падтрымліваў цесныя асабістыя кантакты з непасрэднымі выканаўцамі гвалту, у тым ліку супрацоўнікамі АМАПу, спецназу, а таксама супрацоўнікамі калоніяў і турмаў. Гэтыя сувязі дазвалялі яму не толькі аператыўна рэагаваць на змены ў абстаноўцы, але і ўплываць на працэсы, звязаныя з арганізаваным гвалтам. Яго асабістая прысутнасць на допытах у месцах утрымання затрыманых пацвярджае яго датычнасць да рэпрэсій.

Вайсковае званне – падпалкоўнік міліцыі.

Роля ў сістэме рэпрэсіяў

Як супрацоўнік ГУБАЗіКа Валерый Высоцкі актыўна ўдзельнічаў у:

- *масавых затрыманнях удзельнікаў акцый пратэсту;*
- *ужыванні фізічнага і псіхалагічнага гвалту да затрыманых;*
- *арганізацыі катаванняў і запалохванняў з мэтай прыцiснення грамадзянскага супраціву;*
- *каардынаванні аперацый па прыцісненні і затрыманні нязгодных з рэжымам.*

Аналіз злачынстваў

1. Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых

Сабраныя намі дадзеныя гавораць пра жорсткасць і цынічнасць дзеянняў Высоцкага. Па міжнародных стандартах іх можна кваліфікаваць як катаванні і іншыя бесчалавечныя дзеянні аналагічнага характару.

Метады, якія выкарыстоўваў Высоцкі і іншыя сілавікі ў яго падпарадкаванні, уключалі:

Фізічны гвалт

А менавіта:

- *удары;*
- *збіццё дубінкай;*
- *выкарыстанне электрашокераў.*

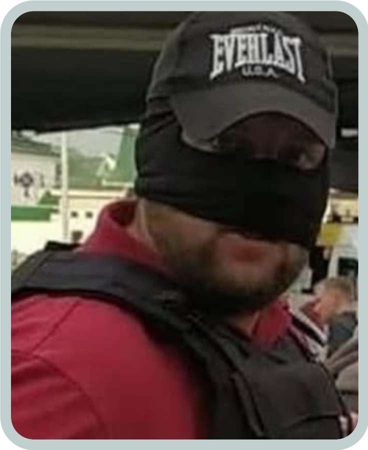

Валерый Высоцкі – стоп-кадр тг-канала «Нік і Майк»

Сведчанні пацярпелых:

«Я не магла зразумець, што адбывалася, але ўвесь час чула, як іншыя затрыманыя крычаць. Высоцкі прысутнічаў на допытах, даваў указанні пра тое, як і каго трэба “апрацоўваць”».

«Гэта быў той самы чалавек, які нас збіваў у калідоры – Высоцкі. Ён сказаў, што мы павінны былі зрабіць выбар: або мы выходзім з краіны, або мы застаемся тут, і ўсё застанецца так, як ёсць. Гэта ён усміхаўся, калі мяне білі».

«Высоцкі сам стаў перада мной і сказаў, што я буду адчуваць боль, як ніколі раней. Ён загадаў паднесці электроды і выключыў святло. Гэта быў невыносны боль».

Паказанні сведчаць і пра тое, што Высоцкі не толькі назіраў за катаваннямі, але і актыўна кіраваў гэтым працэсам. Іншымі словамі, ён кантраляваў працэс жорсткага абыходжання з затрыманымі, у тым ліку працяглых катаванняў.

«Мне пашанцавала, што я не застаўся ў будынку пасля затрымання, дзе адбываліся катаванні, але я чуў, як Высоцкі асабіста арганізаваў “групы допытаў”, якія потым канкрэтна займаліся збіццём і пагрозамі».

«У камеры мы ўсе былі моцна збітыя. Высоцкі некалькі разоў прыходзіў, пытаўся, ці не хачу я пагаварыць з ім. Гэта было на фоне прыніжэнняў і здзекаў. Я чуў, як ён камандаваў іншымі супрацоўнікамі, каб тыя працягвалі нас збіваць, пакуль мы не “паразумнеем”».

Псіхалагічны ціск

Сярод псіхалагічных маніпуляцый, якія Высоцкі выкарыстоўваў для запалохвання затрыманых і атрымання прызнанняў ці інфармацыі, можна вылучыць наступныя:

- *пагрозы сексуалізаванага гвалту;*
- *прыніжэнні;*
- *інсцэніроўка смяротнага пакарання;*
- *запалохванні, у тым ліку расправай з сям'ёй затрыманых.*

Сведчанні пацярпелых:

«Ён (Высоцкі – заўв. рэд.) сказаў мне, што я ніколі больш не ўбачу сваёй сям'і, што я знікну, мяне пахаваюць удалечыні ад усяго і ўсіх. Пасля гэтага мне на галаву надзелі мяшок і сказалі, што зараз застрэляць».

Валерый Высоцкі збівае безабароннага пратэстуючага, які ляжыць на зямлі. Фота: стоп-кадр з выкрывальнага відэа тг-канала «Нік і Майк».

«Мяне затрымліваў[22] ГУБАЗіК у 2022-м. З усіх бакоў на вуліцы, як зграя гіенаў, наляцела 12 чалавек з аўтаматамі, завялі ў дом. Хадзілі па кватэры, як па краме, скралі ў мяне грошы і асабістыя рэчы. Пачалі глядзець гаджэты, але не было шанцу нават рыпнуцца: мяне паклалі на падлогу, пачалі пляскаць далонню па ягадзіцах і крычаць, што калі я зараз не дам ім паролі ад тэлефонаў, яны мяне згвалцяць, усе 12 чалавек.

Адзін з іх усё называў сваё імя і казаў: "Пагугліш, я Валерый [Высоцкі] з ГУБАЗа, ты зразумееш, што са мной жартаваць не варта". Праз два гады я пагугліла, і цяпер разумею, што зрабіла ўсё правільна, бо калі б я спрабавала сябе абараніць, я б засталася без зубоў.

Памятаю, як яны мяне везлі ў ГУБАЗіК. Яны вельмі заклапочаныя, увесь шлях ад майго дома да ГУБАЗіКа прапаноўвалі мне групавы секс: маўляў, калі я з імі ўсімі "пацешуся", магчыма, яны мяне не пасадзяць. У ГУБАЗіКу мяне пасадзілі ў калідоры насупраць шафы і паміж двума адчыненымі кабінетамі. Чалавек справа пытаўся паролі, чалавек злева прыкідваўся добрым. Калі хтосьці праходзіў міма, ён абавязкова вітаўся са мной і біў мяне па патыліцы так, каб я ілбом білася аб шафу».

Прымус да падпісання ілжывых паказанняў

Сведчанні пацярпелых:

«Высоцкі спрабаваў прымусіць мяне прызнацца ў арганізацыі пратэстаў. Ён некалькі разоў ударыў мяне па твары і ўдарыў электрашокерам, пагражаючы, што калі я не раскажу ўсё, мяне правядуць праз поўнае кола пекла».

<...> Пасля гэтага мяне вывелі на двор, акунулі тварам у бочку з вадой, потым кінулі ў мікрааўтобус, там працягнулі наносіць удары па тулаве. Мяне прывезлі ў лесапаласу побач з кукурузным полем, працягнулі збіваць. Пасля чаго запатрабавалі, каб я на відэакамеру прызнаўся ў здзяйсненні злачынства – прадыктавалі тэкст, які я паўтарыў пад пагрозай гвалту. З тэксту мне стала вядома, што я распыліў балончык з пярцовым газам у твар супрацоўніка міліцыі».

Нанясенне шкоды прыватнай уласнасці

Падчас вобшукаў Высоцкі, гэтак жа, як і іншыя супрацоўнікі ГУБАЗіКа, бязлітасна ламаў мэблю, дэманстратыўна граміў кватэры і знішчаў маёмасць затрыманых.

Трэба адзначыць, што, пачынаючы з 2022 года, сілавікі ГУБАЗіКа сталі масава практыкаваць такі спосаб ціску на беларусаў, якія па палітычных матывах былі вымушаныя з'ехаць з Беларусі. Па дадзеных праваабаронцаў, былі разгромленыя дзясяткі кватэраў. Губазікаўцы ламаюць мэблю і раскідваюць рэчы, разбіваюць посуд, люстэркі, закаткі,

[22] СВЕДЧАННІ ПАЦЯРПЕЛАЙ, ЗАФІКСАВАНЫЯ НЕЗАЛЕЖНЫМ ВЫДАННЕМ «НАША НІВА».

высыпаюць крупы. Пасля здымаюць гэта на відэа і хваляцца гэтым у сваім тэлеграм-канале.

Менавіта такім варварскім спосабам супрацоўнікі ГУБАЗіКа разграмілі кватэры рэдактаркі «Карнікаў Беларусі» і YouTube-канала «Дзікае паляванне» Яніны Сазановіч[23], грамадскага дзеяча Вадзіма Пракоп'ева[24], блогера Андрэя Павука[25], прадстаўніцы кіберпартызанаў Юліяны Шэметавец[26], палітыка Валерыя Цапкалы[27], маці блогера Антона Матолькі[28], прэс-сакратаркі Палка Каліноўскага Крысціны «Чабор»[29] і яе мужа[30], маці загінулага каліноўца Паўла «Волата» Наталлі Суславай[31] і інш.

Сведчанні пацярпелых:

«Пасля гэтага супрацоўнікі ГУБАЗіКа Высоцкі[32] і Волкаў намалявалі балончыкам у калідоры і на сцяне "УКБ", парвалі канапу, карціну Захара Кудзіна са словамі "так прыгажэй", не далі зачыніць кватэру».

<...> ...потым Высоцкі ўзяў стары ноўтбук, разламаў яго на дзве часткі, ударыў адной часткай па камодзе са словамі: «Цяпер дакладна не працуе».

Экс-кіраўнік ГУБАЗіКа Мікалай Карпенкоў падчас падаўлення вулічных пратэстаў. На заднім фоне – у чырвоным – таксама відаць Валерый Высоцкі. Фота: news.zerkalo.io

Стварэнне бесчалавечных умоваў утрымання для затрыманых

Як сведчаць пацярпелыя, у камерах, у якія іх змяшчалі пасля затрымання, у тым ліку па ўказанні Высоцкага, наўмысна былі створаныя невыносныя ўмовы. А менавіта:

- *перапоўненасць камераў;*
- *недахоп паветра;*
- *адсутнасць вады і ежы;*
- *адмова ў наданні медыцынскай дапамогі.*

Сведчанні пацярпелых:

«Высоцкі часта да нас заяўляўся. Казаў, што яму не падабаецца нашая тераічнасць, але гэта не мае значэння. Ён не саромеўся ўжываць сілу, не кажучы ўжо пра тое, што ні разу не даў нам вады ці ежы ў тым будынку. Нас запалохвалі словамі, што далей усё ў нашым жыцці будзе толькі горш. Людзей у камеры было так шмат, што, здавалася, няма чым дыхаць. А калі хтосьці губляў прытомнасць – ці то ад болю, ці то ад жаху, клікаць лекара яны нават не думалі...».

Прыгнячэнне пратэстаў і правядзенне «антытэрарыстычных» аперацый

Сілавікі ГУБАЗіКа, у тым ліку Высоцкі, актыўна ўдзельнічалі ў гвалтоўным прыгнячэнні мірных акцый пратэсту, падчас якіх

[23] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА ЯНІНЫ САЗАНОВІЧ.
[24] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА ВАДЗІМА ПРАКОП'ЕВА·
[25] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА БЛОГЕРА АНДРЭЯ ПАВУКА·
[26] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА ПРАДСТАЎНІЦЫ КІБЕРПАРТЫЗАНАЎ ЮЛІЯНЫ ШЭМЕТАВЕЦ·
[27] МАТЭРЫЯЛ ПРА РАЗГРОМ ГУБАЗІКАМ ДОМА ПАЛІТЫКА ВАЛЕРЫЯ ЦАПКАЛЫ·
[28] МАТЭРЫЯЛ ПРА РАЗГРОМ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРЫ МАЦІ БЛОГЕРА АНТОНА МАТОЛЬКІ·
[29] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА ПРЭС-САКРАТАРКІ ПАЛКА КАЛІНОЎСКАГА КРЫСЦІНЫ «ЧАБОР»·
[30] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА МУЖА ПРЭС-САКРАТАРКІ ПАЛКА КАЛІНОЎСКАГА КРЫСЦІНЫ «ЧАБОР»
[31] РАЗГРОМЛЕНАЯ ГУБАЗІКАМ КВАТЭРА МАЦІ ЗАГІНУЛАГА КАЛІНОЎЦА ПАЎЛА «ВОЛАТА» НАТАЛЛІ СУСЛАВАЙ·
[32] СВЕДЧАННІ ПАЦЯРПЕЛАГА ПРА ЗЛАЧЫННЫЯ ДЗЕЯННІ ВЫСОЦКАГА, ЗАФІКСАВАНЫЯ НЕЗАЛЕЖНЫМ ВЫДАННЕМ «МАЛАНКА МЕДЫЯ»·

выкарыстоўваліся светлашумавыя гранаты, дубінкі, вадамёты і масавае збіццё. Таксама Высоцкі курыраваў шэраг так званых «антытэрарыстычных» аперацый, якія выкарыстоўваліся для легітымізацыі рэпрэсіўных дзеянняў супраць грамадскіх актывістаў, апазіцыянераў і прадстаўнікоў праваабарончых арганізацый. Гэтыя аперацыі, як правіла, суправаджаліся масавымі арыштамі, катаваннямі і іншымі бесчалавечнымі дзеяннямі аналагічнага характару.

Сведчанні пацярпелых:

«Гэта адбывалася кожны дзень... Мы не маглі зразумець, за што нас затрымалі. Усе, хто выходзіў на пратэст, станавіліся ахвярамі. Нас забіралі без прычыны, а пасля гэтага білі, падпальвалі, пагражалі смерцю. Высоцкі называў нас адкідамі».

«Я быў затрыманы на дэманстрацыі і нас адразу адправілі ў спецпрыёмнік. Там пачалі катаваць адразу па некалькі чалавек – без нагоды, без тлумачэнняў. Усё, што яны хацелі, гэта зламаць нас. Калі некага білі, заўсёды з'яўляўся Высоцкі. У яго была садысцкая ўсмешка... Як быццам маньяк»

2.Удзел у «гучных справах»

Затрыманне і здзекі са стрыт-арт мастака Дзімы Dream

Валерый Высоцкі ўдзельнічаў у затрыманні[33], збіцці і здзеках з айцішніка і стрыт-арт мастака (вядомага як Дзіма Dream) Дзмітрыя Падрэзы, якога пасля асудзілі да 7 гадоў зняволення за перадачу дадзеных сілавікоў тэлеграм-каналу «Чорная кніга Беларусі».

Сведчанні былога сукамерніка Дзмітрыя:

«Забеглі ў ванную, захапілі і паклалі ў пакоі. На рукі – кайданкі. Супрацоўнік ГУБАЗіКа Высоцкі дастаў з паліцы злепак гіпсавай рукі, нацягнуў прэзерватыў і кажа: "Давайце ўставім у задні праход". Але паклаў гіпсавую руку каля галавы. А перад гэтым сахравец ударыў нагой па сцёгнах, а другі – пальчаткай па твары. Спыталі пароль – Дзмітрый даў.

<...>
Калі праглядзелі ноўтбук, Высоцкі крычаў: "Заб'ю нахуй, калі нешта выдаліш".

<...>
Павезлі ў ГУБАЗіК, калі пад'ехалі, Высоцкі сказаў: "Сардэчна запрашаем у Гестапа"».

[33] СВЕДЧАННІ БЫЛОГА СУКАМЕРНІКА ДЗМІТРЫЯ ПАДРЭЗА, ЗАФІКСАВАНЫЯ ПРАВААБАРОНЧЫМ ЦЭНТРАМ «ВЯСНА».

Роля ў «фільтрацыйных лагерах»

Адным з найбольш абуральных аспектаў працы Валерыя Высоцкага была ягоная роля ў арганізацыі і каардынацыі працы так званых «фільтрацыйных лагераў». Гэта былі часовыя месцы ўтрымання для пратэстоўцаў, у якіх яны траплялі пад допыты і жорсткае абыходжанне. Высоцкі актыўна ўдзельнічаў у размеркаванні арыштаваных па гэтых лагерах, сочачы за катаваннямі і тым, каб умовы іх утрымання былі бесчалавечнымі.

Са сведчанняў пацярпелых стала вядома, што ў гэтых лагерах затрыманыя траплялі пад катаванні і іншыя бесчалавечныя дзеянні аналагічнага характару. Высоцкі, як каардынатар, часта знаходзіўся на месцы, правяраючы эфектыўнасць працы гэтых лагераў.

Сведчанні пацярпелых:

«Пасля затрымання нас усіх адправілі ў хлевушок, дзе праводзіліся допыты. Высоцкі сказаў, што гэтае месца – для тых, хто хоча ведаць, што адбываецца з тымі, хто вырашаецца выходзіць на вуліцу. Ён выкарыстоўваў электрашокер на некалькіх людзях, у тым ліку і на мне. Гэта было вельмі балюча, але мы павінны былі маўчаць. Пасля гэтага нас прымусілі падпісаць прызнальныя паказанні пра тое, чаго мы ніколі не здзяйснялі».

«Майго сябра так збілі, што ён некалькі дзён не мог рухацца. Высоцкі казаў: "Калі будзеце працягваць, гэта здарыцца з кожным. Вас тут нават не знойдуць. Закапаюць як падаль"».

Экс-кіраўнік ГУБАЗіКа Мікалай Карпенкоў на акцыях пратэсту ў верасні 2020 года.
Фота: TUT.BY

Пераслед лідараў пратэстнага руху і прыгнячэнне свабоды словаи

Высоцкі атрымліваў паўнамоцтвы для вырашэння пытанняў, якія датычацца палітычнай апазіцыі і пераследу лідараў пратэстных рухаў, у тым ліку кандыдатаў у прэзідэнты. Яго дзеянні былі накіраваныя на стрымліванне іх актыўнасці, а таксама на знішчэнне любых спробаў укаранення ў краіне дэмакратыі.

Рэпрэсіі, ініцыяваныя Высоцкім, уключалі ў сябе і пераслед праваабаронцаў. Ва ўмовах жорсткай цэнзуры і прыгнячэння свабоды СМІ, Высоцкі і ягоныя калегі актыўна займаліся арыштамі і запалохваннем рэпарцёраў. Для грамадскіх актывістаў, асабліва тых, хто спрабаваў арганізаваць пратэсты ці асвятляць падзеі, звязаныя з парушэннямі правоў чалавека, наступствы былі вельмі цяжкія. Многія атрымалі турэмныя тэрміны або былі вымушаныя пакінуць краіну.

Сведчанні пацярпелых:

«Высоцкі кіраваў групай, якая вывезла нас у лес. Нам пагражалі зброяй, білі, каб прымусіць выдаць галоўных “каардынатараў”. Ён казаў, што можа зрабіць з намі што заўгодна, і яму за гэта нічога не будзе».

«Ён (маецца на ўвазе Высоцкі – заўв. рэд.) прысутнічаў на ўсіх допытах. Я памятаю, як ён паказваў, каго катаваць, а каго можна было проста запалохаць. Высоцкі сказаў, што катаванні – гэта звычайная практыка для тых, хто супраць Лукашэнкі, і хто да гэтага мае дачыненне. Іх цікавілі галоўныя. Але іх не было ў нас. Яны не маглі паверыць, што нам ніхто не плаціць, і ніхто намі не кіруе».

3. Юрыдычны аналіз злачынстваў

Момант затрымання несагласных з рэжымам. Фота: sb.by

Парушэнне заканадаўства Рэспублікі Беларусь

Злачынствы, здзейсненыя Высоцкім, уключаюць перавышэнне ўлады або службовых паўнамоцтваў (**артыкул 426 КК РБ**). Разбурэнне маёмасці затрыманых і прымусовае ўварванне ў іх жыллё – акрамя перавышэння службовых паўнамоцтваў таксама ўключае незаконнае ўварванне ў жыллё насуперак волі асобаў, якія ў ім пражываюць, або іншае парушэнне недатыкальнасці законных уладанняў грамадзянаў службовай асобай (**частка 2 артыкула 202 КК РБ**).

Катаванні, масавыя рэпрэсіі і іншыя дзеянні, накіраваныя на сістэматычнае парушэнне правоў чалавека, да якога мае дачыненне Высоцкі, падпадаюць пад **артыкул 128 КК РБ** (Злачынствы супраць бяспекі чалавецтва).

Паколькі Валерый Высоцкі, зыходзячы са сведчанняў пацярпелых, меў датычнасць да фальсіфікацый доказаў «вінаватасці», пагражаў і перашкаджаў доступу да справядлівага судовага разбору, таксама яго дзеянні падпадаюць пад артыкул **394 КК РБ**[34] (Прымус да дачы паказанняў) і **ч.2.арт.395 КК РБ** (Фальсіфікацыя доказаў па крымінальнай справе).

Парушэнне міжнародных нормаў

Дзеянні, якія прыпісваюцца Высоцкаму, адпавядаюць вызначэнню катаванняў, пазначанаму ў артыкуле 1 Канвенцыі ААН супраць катаванняў і іншых жорсткіх, бесчалавечных або прыніжальных для годнасці відаў абыходжання і пакарання.

Ужыванне катаванняў, здзяйсненне іншых бесчалавечных дзеянняў аналагічнага характару, якія заключаюцца ў наўмысным нанясенні моцных пакутаў або сур'ёзных цялесных пашкоджанняў або сур'ёзнай шкоды псіхічнаму або фізічнаму здароўю, запалохванняў і сексуалізаваных пагрозаў парушае базавыя правы, замацаваныя ва Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека і Міжнародным пакце аб грамадзянскіх і палітычных правах.

[34] ТЭКСТ АРТЫКУЛА 394 КК РБ.

Дзеянні Валерыя Высоцкага па катаваннях і жорсткім абыходжанні з грамадзянскімі асобамі падпадаюць пад норму міжнароднага гуманітарнага права, у прыватнасці, як злачынствы супраць чалавечнасці, паводле вызначэння ў Рымскім статуце Міжнароднага крымінальнага суда.

Згодна з гэтым дакументам, катаванні і іншыя бесчалавечныя дзеянні аналагічнага характару, якія заключаюцца ў наўмысным нанясенні моцных пакутаў або сур'ёзных цялесных пашкоджанняў або ж сур'ёзнай шкоды псіхічнаму або фізічнаму здароўю, праслед, зняволенне ў турму або іншае жорсткае пазбаўленне фізічнай свабоды ў парушэнне асноватворных нормаў міжнароднага права, павінны разглядацца як злачынствы, якія пераследуюцца на міжнародным узроўні.

Магчымая мера пакарання: працяглы турэмны тэрмін, аж да пажыццёвага зняволення.

Міжнародныя санкцыі

Міжнародная супольнасць актыўна сачыла за сітуацыяй у Беларусі і вынесла сваё рашэнне наконт дзеянняў, здзейсненых Высоцкім і іншымі сілавікамі.

У цяперашні час Высоцкі, як прадстаўнік ГУБАЗіКа, згаданы ў санкцыйных спісах Еўрасаюза [35] і ЗША[36] за ўдзел у прыгнячэнні пратэстаў. Гэтыя санкцыі ўключаюць замарожванне актываў, забарону на ўезд у краіны, якія ўжылі санкцыі, а таксама абмежаванне на фінансавыя аперацыі.

Выснова

Валерый Высоцкі, як супрацоўнік ГУБАЗіКа, да гэтага часу застаецца часткай карнай сістэмы, што арганізавала масавыя рэпрэсіі, якія прывялі да шматлікіх ахвяраў. Сістэматычнае выкарыстанне катаванняў і іншых жорсткіх метадаў абыходжання з затрыманымі, да якіх ён датычны, з'яўляецца відавочнай прыкметай злачынстваў супраць чалавечнасці.

Чакаецца, што ў будучыні яго дзеянні будуць прааналізаваныя ў межах міжнародных расследаванняў, накіраваных на прыцягненне да адказнасці беларускіх сілавікоў за прыгнячэнне правоў і свабодаў грамадзянаў.

Дзеянні, здзейсненыя Высоцкім, могуць быць кваліфікаваныя як міжнародныя злачынствы, што з'яўляецца падставай для прыцягнення яго да адказнасці як у нацыянальных, так і ў міжнародных судах і трыбуналах. Таксама сведчанні пра яго злачынствы могуць быць скарыстаныя для ініцыявання крымінальных справаў у Беларусі пасля падзення рэжыму.

[35] СПАСЫЛКА НА АФІЦЫЙНЫ САЙТ РАДЫ ЕС
[36] СПАСЫЛКА НА МІНІСТЭРСТВА ФІНАНСАЎ ЗША

ІВАН ТАРАСІК: аналіз датычнасці да катаванняў і злачынстваў супраць чалавечнасці

Дасье

Іван Тарасік.
Фота: luka.zoneperson

Тарасік Іван Аляксандравіч – супрацоўнік Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй (ГУБАЗіК) Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь. Займае пасаду намесніка начальніка першага аддзела трэцяга ўпраўлення ГУБАЗіКа. Вядома, што ён родам з Мінска, заўсёды працаваў у міліцыі, у тым ліку ў ГУУС Мінгарвыканкама.

Звязаны з сілавымі аперацыямі, якія праводзіліся ў Беларусі ў адказ на пратэсты пасля выбараў 2020 года. Датычны да рэпрэсій, уключаючы жорсткія затрыманні, катаванні і ціск на актывістаў. Унутры сістэмы МУС Іван Тарасік мае рэпутацыю жорсткага афіцэра. Займаецца справамі, звязанымі з «экстрэмізмам», карупцыяй, цесна ўзаемадзейнічае з іншымі структурамі, якія займаюцца палітычнымі рэпрэсіямі.

Трэба адзначыць, што ў «экстрэмісты» рэжым запісвае ўсіх, хто адстойвае правы чалавека і выступае за дэмакратычныя каштоўнасці. У тым ліку «экстрэмісцкай» арганізацыяй прызнаны і Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі.

Вайсковае званне – падпалкоўнік міліцыі.

Роля ў сістэме рэпрэсіяў

Як супрацоўнік ГУБАЗіКа Іван Тарасік згадваецца ў кантэксце мноства дзеянняў, накіраваных супраць беларускіх апазіцыянераў і грамадскіх актывістаў. Яго аддзяленне вядомае ўдзелам у затрыманнях, допытах і праследзе людзей, якія выказваюць нязгоду з палітыкай рэжыму. Згадваецца[37] у шэрагу адкрытых крыніцаў, у тым ліку спісах супрацоўнікаў ГУБАЗіКа.

За час правядзення даследавання нам удалося высветліць, якія абавязкі ў структуры ГУБАЗіКа Іван Тарасік выконваў у перыяд з 2020 па 2024 год. Сярод іх:

- *кантроль аперацый па затрыманнях і фабрыкацыі абвінавачанняў;*
- *удзел у планаванні і выкананні рэпрэсіўных мераў супраць грамадскіх актывістаў;*

[37] СПАСЫЛКА НА СПІС СУПРАЦОЎНІКАЎ ГУБАЗІКА.

- *арганізацыя і кантроль допытаў з ужываннем катаванняў;*
- *удзел у запалохванні затрыманых і іх сем'яў;*
- *сістэматызацыя ілжывых абвінавачванняў;*
- *арганізацыя здымак «пакаянных відэа».*

Аналіз злачынстваў

Многія былыя затрыманыя паведамлялі пра жорсткае збіццё і допыты з удзелам Івана Тарасіка. Часта Тарасік выкарыстоўваў катавальныя метады для атрымання інфармацыі ці прызнанняў.

Класіфікацыя метадаў прыгнячэння і катаванняў, сведчанні пацярпелых

Іван Тарасік.
Фота: VK

У працэсе даследавання мы задакументавалі і выявілі найбольш частыя прыёмы сістэматычных парушэнняў правоў чалавека ў Беларусі, да якіх у сваёй «працы» звяртаецца Іван Тарасік.

Фізічны гвалт

Тарасік узгадваецца як адзін з арганізатараў масавых затрыманняў. Гэтыя дзеянні часта суправаджаліся катаваннямі і жорсткім абыходжаннем з затрыманымі. А менавіта:

- *збіццё дубінкамі;*
- *выкарыстанне электрашокераў;*
- *удары па целе нагамі і кулакамі, якія выклікаюць траўмы;*
- *утрыманне людзей у пэўных позах («ластаўка» і расцяжка).*

Сведчанні пацярпелых:

«Яны трымалі мяне ў падвале, падключылі электрашокер да маіх пальцаў, і білі токам, пакуль я не сказаў, што яны хочуць. Я страціў прытомнасць некалькі разоў».

«Супрацоўнік, якога звалі Іван (маецца на ўвазе Іван Тарасік – заўв. рэд.) падышоў да мяне з усмешкай і сказаў: "Ты зламалася? Не? Тады пачакай – праз пару гадзінаў сапраўды зламаешся"».

«Пасля затрымання мяне прымушалі пісаць тлумачальную, стоячы з рукамі за галавой. Калі я ўпала, мяне пачалі біць па нагах, сказаўшы: "Ты не заслугоўваеш жыць у гэтай краіне". Іван Тарасік быў сярод тых, хто даваў указанні».

«Мне надзявалі каптурок, трымалі ў позе "ластаўкі", гадзінамі прымушалі стаяць на каленях ці ў расцяжцы, і ўвесь час па чарзе збівалі. Калі я падаў, мяне падымалі і зноў білі... Тарасік там быў».

«Пасля затрымання мяне адвезлі на Рэвалюцыйную, 3. Там уключалі гучную музыку, каб ніхто не чуў крыкаў, і прымушалі падпісваць паперу з зашпіленымі за галавой кайданкамі, дзе я прызнаваўся "арганізатарам пратэстаў". Калі адмовіўся, пачалі біць нагамі па рэбрах, а потым па галаве».

«Мяне ўдарылі па галаве. Я ўпала. Тарасік увесь час паўтараў, што “жанчынам няма чаго лезці ў палітыку”».

Псіхалагічны ціск

Сярод метадаў псіхалагічнага ціску, якімі карыстаўся Тарасік, намі былі зафіксаваныя наступныя:

- *Пагрозы расправы над блізкімі;*
- *Пагрозы сексуалізаваным гвалтам;*
- *Прыніжэнні;*
- *Шантаж.*

Сведчанні пацярпелых:

«...пасадзілі мяне ў халодную камеру і сказалі, што калі я не скажу, хто нас фінансуе, мяне згвалцяць. Тарасік пагражаў асабіста».

«Тарасік сказаў, што маё жыццё скончыцца, калі я не буду супрацоўнічаць. Я запомніла яго, таму што ён быў самым жорсткім там».

«На допыце супрацоўнікі ГУБАЗіКа паказвалі фота маіх дзяцей. Адзін з іх, якога звалі Тарасік, пагражаў, што я іх больш не ўбачу. Мяне прымусілі агаварыць калег».

«Я чуў, як нехта з іх казаў пра “прафесіяналізм” нейкага Івана (меркавана гаворка ішла менавіта пра Тарасіка – заўв. рэд.), маўляў, ён ведае, як зламаць любога».

«Маім бацькам тэлефанавалі з ГУБАЗіКа і казалі, што калі я не вярнуся ў Беларусь, іх дом канфіскуюць. Тарасік асабіста падкрэсліваў, што “мы пакараем вас праз вашых блізкіх”».

ГУБАЗік падчас падаўлення вулічных пратэстаў.
Фота: reform.by

Арганізацыя публічных прыніжэнняў і прымус да дачы ілжывых прызнанняў.

Тарасік выкарыстоўваў практыку стварэння відэазапісаў, дзе затрыманыя вымушаныя «прызнавацца» ў дзеяннях, якія часта нават не з'яўляюцца злачынствамі. Адзін з пацярпелых паведаміў, што псіхалагічны ціск, які на яго пры гэтым рабілі, прымусіў яго задумацца пра самагубства.

Сведчанні пацярпелых:

«Калі яны паставілі мяне перад камерай, я зразумеў, што мне нічога не застаецца, акрамя сказаць тое, што яны хочуць. Яны пагражалі маёй сям'і. Казалі, што мне будзе горш, калі я не здыму гэтае відэа, у якім прызнаюся ў злачынствах, якіх я не здзяйсняў».

«Мяне прымусілі публічна выбачацца на камеру, называючы сябе здраднікам. Тарасік стаяў побач і загадваў, што менавіта казаць».

Стварэнне бесчалавечных умоваў утрымання затрыманых

Сведчанні пацярпелых:

«Мы сядзелі ў камеры, перапоўненай да мяжы. Тарасік загадаў, каб нам не давалі вады і ежы».

Фальсіфікацыя доказаў «вінаватасці»

Сведчанне пацярпелага:

«Мне падкінулі ў маю машыну бела-чырвона-белы сцяг, а потым Тарасік на Рэвалюцыйнай заявіў, што гэта доказ экстрэмізму, і я сяду».

Абмежаванне медыцынскай дапамогі

Сведчанне пацярпелага:

«У мяне былі зламаныя рэбры. Я папрасіў лекара, але Тарасік сказаў, што я павінен звыкнуць да болю, раз абраў гэты шлях».

Пацярпелыя часта расказвалі, што катаванні адбываліся непасрэдна ў камерах ГУБАЗіКа або ў спецыяльных памяшканнях для допытаў.

У некаторых выпадках затрыманых вывозілі ў лес ці за горад, дзе жорстка збівалі. У асобных выпадках людзі, якія спрабавалі абараніцца ці супрацьстаяць катаванням, сутыкаліся з дадатковым гвалтам, у тым ліку ўдушэнне і пагрозу пакараннем смерцю.

2. Удзел у «гучных справах»

Збіццё і катаванні вядомага беларускага анархіста Мікалая Дзядка

У судзе[38] Мікалай Дзядок падрабязна апісаў перажытыя ім катаванні і паказаў на асобаў, якія іх здзейснілі. Сярод іх быў і Іван Тарасік.

«Мяне паставілі тварам да сцяны, я паспрабаваў завязаць з супрацоўнікамі размову, пытаўся, навошта ім мяне біць.

[38] СПАСЫЛКА НА ЦЫТАТЫ СВЕДЧАННЯЎ МІКАЛАЯ ДЗЯДКА, ДАДЗЕНЫЯ ІМ ПАДЧАС СУДОВАГА ПАСЕДЖАННЯ

Тарасік адказваў: “Каб атрымаць маральнае задавальненне”. Астатнія жартавалі і смяяліся», – апісвае Дзядок эпізод пасля заканчэння вобшуку.

«Большасць пагрозаў выказваў супрацоўнік, апазнаны мной пазней як Тарасік Іван Аляксандравіч. Ён казаў: “Павязем цябе ў лес, распранем і паглядзім, чым ты жанчын улагоджваеш, ці ты можаш толькі языком. Зараз паедзем у гестапа, а там ты будзеш плакаць і ненавідзець сябе”. Як я зразумеў, “гестапа” называлі паміж сабой будынак на Рэвалюцыйнай, 3».

«Тарасік прапанаваў: “А давайце я на яго сяду, а вы сфоткаеце”. Але астатнія не падтрымалі ягоную прапанову. Потым мяне паставілі каля чырвона-зялёнага сцяга і сказалі выбачыцца перад супрацоўнікамі за тое, што я выкладаў іх дадзеныя, і параіць іншым так не рабіць. Тарасік сказаў: “Калі ўсё правільна скажаш, я цябе біць не буду”. Супрацоўнік у чорным сказаў: “А я за сябе не адказваю”. Тут жа Тарасік пачаў патрабаваць, каб я сказаў на камеру, што я чмо і лайно. Я гэтага казаць не стаў. Здымаў мяне на камеру той самы малады супрацоўнік, што быў на затрыманні.

Тарасік жа яшчэ хацеў, каб я заплакаў на відэа. Ён кажа: “Пусці слязу, а то зараз мы пусцім”. Але я не плакаў. Пазней я даведаўся, што гэтае відэа паказвалі па БТ як доказ таго, што я раскайваюся ў сваёй анархісцкай дзейнасці».

Збіццё і катаванні да Мікалая Дзядка ўжываліся таксама ў будынку ГУБАЗіКа ў Мінску па адрасе Рэвалюцыйная, 3 з мэтай даведацца паролі ад яго гаджэтаў і двойнай аўтэнтыфікацыі да акаўнта Telegram. Паводле сведчанняў анархіста, збіццё, знявагі і здзекі не спыняліся, змянялася толькі тактыка:

«Я заўважыў, што яны змянілі тактыку: спачатку збівалі, а потым адразу задавалі пытанне. Калі яны білі, я стараўся адхінацца, таму ў нейкі момант Тарасік пачаў наступаць нагой мне на твар…».

Як вынікае з расповеду Дзядка, супрацоўнікі маглі праяўляць неапраўданую жорсткасць проста з-за асабістай непрыязнасці да затрыманага:

«Таксама мне пагражалі, што калі я не скажу патрабаванае, то да 6 раніцы пачнуць прыходзіць іншыя супрацоўнікі ГУБАЗ і мяне будуць біць усе па чарзе. Я зноў спытаў, завошта мяне б'юць, калі я даў патрэбную інфармацыю, на што Тарасік адказаў: “За тое, што ты ёсць”».

Здзекі з Дзядка працягваліся да раніцы, а перад тым як перавесці яго ў ІЧУ на Акрэсціна, сілавікі прыгразілі жахлівымі ўмовамі і гвалтам у месцах утрымання, калі ён вырашыць скардзіцца і «раскрые рот».

Мітрапаліт Венямін на сустрэчы са спецаператарамі і Мікалаем Карпенковым 9 жніўня 2021 года. Фота: тг-канал Blik

Па выніках судова-медыцынскай экспертызы Мікалая Дзядка ад 17 і 24 лістапада 2020 года зафіксаваныя наступныя пашкоджанні, якія пацвярджаюць збіццё: «Кровазліццё верхніх і ніжніх павекаў, паясніцы, плечавага сустава, сцёгнаў... 13 траўматычных удараў цвёрдым тупым прадметам, што не характэрна для падзення».

Арганізацыя затрымання кандыдата ў прэзідэнты на выбарах 2020 года Сяргея Ціханоўскага

Ёсць дадзеныя[39] пра тое, што менавіта Іван Тарасік завербаваў занятую ў прастытуцыі беларуску па мянушцы «Ламбада» на супрацоўніцтва з МУС і зрэжысаваў правакацыю супраць Сяргея Ціханоўскага, у выніку якой яго арыштавалі.

3. Юрыдычны аналіз злачынстваў

Парушэнне законаў Рэспублікі Беларусь

З пункту гледжання беларускага заканадаўства, дзеянні Івана Тарасіка і ягоны ўдзел у катаваннях і рэпрэсіях супраць людзей, якія выказвалі пратэст ці былі затрыманыя па палітычных матывах, могуць быць кваліфікаваныя як злачынствы, прадугледжаныя крымінальным кодэксам Беларусі. Асноўныя артыкулы, якія могуць быць парушаныя, уключаюць:

Артыкул 128 КК РБ (Злачынства супраць бяспекі чалавецтва). Яна можа быць ужытая ў выпадку, калі дзеянні Тарасіка будуць прызнаныя часткай сістэматычных рэпрэсій супраць пэўнай групы людзей (напрыклад, палітычнай апазіцыі).

Артыкул 426 КК РБ (Перавышэнне ўлады ці службовых паўнамоцтваў) за прамое выкарыстанне гвалту, а таксама загады, якія парушаюць правы затрыманых і выходзяць за межы правамоцтваў супрацоўнікаў МУС.

ч. 2 артыкула 147 КК РБ (Наўмыснае нанясенне цяжкага цялеснага пашкоджання) за нанясенне пашкоджання, небяспечнага для жыцця, або якое пацягнула за сабой страту зроку, маўлення, слыху, якога-небудзь органа або страту органам яго функцый, перапыненне цяжарнасці, псіхічны разлад (захворванне), іншы разлад здароўя, злучаны са стойкай стратай агульнай працаздольнасці не менш чым на адну траціну, або выклікала разлад здароўя, звязаны з траўмай костак шкілета, на тэрмін звыш чатырох месяцаў, або якое выявілася ў непазбыўным знявечанні твару або шыі, здзейсненае па матывах палітычнай ці

[39] СПАСЫЛКА НА АРТЫКУЛ НЕЗАЛЕЖНАГА ВЫДАННЯ «НАША НІВА», У ЯКОЙ РАСКАЗВАЕЦЦА ПРА ДАТЫЧНАСЦЬ ТАРАСІКА ДА ЗАТРЫМАННЯ СЯРГЕЯ ЦІХАНОЎСКАГА.

ідэалагічнай варожасці.

Артыкул 394 КК РБ (Прымус да дачы паказанняў).

Частка 2 артыкула 395 КК РБ (Фальсіфікацыя доказаў па крымінальнай справе).

Парушэнне міжнародных нормаў

З пункту гледжання міжнароднага права дзеянні Івана Тарасіка могуць падпадаць пад паняцце злачынстваў супраць чалавечнасці, якія пераследуюцца ў межах міжнароднага крымінальнага права. Таксама яго дзеянні парушаюць міжнародныя стандарты, якія ўсталяваныя ў наступных дакументах.

- **Канвенцыя супраць катаванняў ААН** (1984 год) забараняе катаванні і бесчалавечнае абыходжанне.
- **Рымскі статут Міжнароднага крымінальнага суда:** сістэматычныя катаванні і рэпрэсіі, да якіх датычны Іван Тарасік, закладае неабходнасць міжнароднага расследавання.

Магчымае пакаранне: працяглы турэмны тэрмін, аж да пажыццёвага зняволення.

Міжнародныя санкцыі

У 2021 годзе Іван Тарасік уключаны ў санкцыйныя спісы ЕС і ЗША як чалавек, які наўпрост звязаны з парушэннямі правоў чалавека і рэпрэсіямі. Санкцыі ўключаюць замарожванне актываў і забарону на ўезд у краіны ЕС і ЗША.

Выснова

На падставе сведчанняў пацярпелых можна сказаць, што Іван Тарасік сапраўды адыгрывае ключавую ролю ў сістэме рэпрэсій, накіраваных супраць нязгодных з дзейным рэжымам.

У кантэксце злачынстваў супраць чалавечнасці, яго дзеянні, уключаючы катаванні, зняволенне ці іншае жорсткае пазбаўленне фізічнай свабоды ў парушэнне асноўных нормаў міжнароднага права; пагрозы гвалтам і іншыя бесчалавечныя дзеянні аналагічнага характару можна кваліфікаваць як сістэматычны шырокамаштабны напад на грамадзянскіх асобаў па палітычных матывах. Здзейсненае Тарасікам прадугледжвае неабходнасць міжнароднага і\ або нацыянальнага расследавання і прыцягнення яго да адказнасці.

ЗАКАНЧЭННЕ

Дзеянні сілавікоў ГУБАЗіКа, якія мы разгледзелі ў дадзеным даследаванні, можна параўнаць з метадамі аб'яднанай злачыннай групоўкі, дзе праз гвалт, катаванні і жорсткае абыходжанне з затрыманымі злачынцы дабіваюцца сваіх мэтаў.

Метады і формы працы ГУБАЗіКа цалкам парушаюць стандарты працы праваахоўных органаў у дэмакратычных краінах.

На падставе сабраных намі сведчанняў можна сцвярджаць, што дзеянні згаданых сілавікоў парушаюць міжнародныя нормы, замацаваныя ў Канвенцыі супраць катаванняў і іншых жорсткіх, бесчалавечных ці прыніжальных для годнасці відаў абыходжання і пакарання з затрыманымі, а таксама нормы міжнароднага крымінальнага права, Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і шэраг артыкулаў Крымінальнага кодэкса Беларусі.

Гэта дае падставы рабіць высновы, што дзеянні разгледжаных намі сілавікоў падпадаюць пад катэгорыю злачынстваў супраць чалавечнасці, маюць сістэмны характар і скіраваныя на знішчэнне палітычнай апазіцыі.

Злачынствы, якія пасля жніўня 2020 года здзейснілі і працягваюць здзяйсняць сілавікі ГУБАЗіКа настолькі сур'ёзныя, што вінаватыя павінны пераследавацца ў адпаведнасці з прынцыпам універсальнай юрысдыкцыі. А гэта значыць, што крымінальныя справы могуць быць заведзеныя незалежна ад месца здзяйснення злачынства, грамадзянства абвінавачаных і пацярпелых.

Звесткі, сабраныя ў гэтым даследаванні, могуць стаць доказам для далейшых міжнародных расследаванняў, а таксама падставай для арышту датычных да катаванняў і гвалту.

Праўда пра тое, што адбывалася ў Беларусі пасля выбараў 2020 года, і працягвае адбывацца ў цяперашні час, вельмі важная для аднаўлення справядлівасці і развіцця дэмакратычнай грамадзянскай супольнасці ў будучыні.

Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі працягне і далей дакументаваць сведчанні пацярпелых ад дзеянняў рэжыму і сілавікоў ГУБАЗіКа ў прыватнасці, каб у далейшым выявіць новых канкрэтных выканаўцаў злачынных загадаў. А гэта значыць, што ў хуткім часе нашае даследаванне папоўніцца новымі імёнамі злачынцаў і доказамі іх віны.